
С.А. Поліщук

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРАКТИКИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

Навчально-методичний посібник

Суми
Університетська книга
2013

УДК 37.015.31
ББК 88.4
П 50

Друкується за рішенням вченої ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Протокол № 6 від 29 лютого 2012 року

Рецензенти:

В. Сіткар, доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

В. Харламенко, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інноваційних освітніх технологій та профорієнтології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Поліщук С. А.

П 50 Психологічні практики в системі підготовки практичних психологів : навчально-методичний посібник / С. А. Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2013. – 134 с.

ISBN 978-966-680-633-1

У посібнику визначений необхідний обсяг основних методичних матеріалів з психодіагностичної, психокорекційної і психоконсультативної, стажиської практик, структурованих у логічну теоретико-методичну низку і спрямованих на оптимальне розв'язання навчально-виховних завдань педагогічної діяльності.

Наголошується на необхідності дотримання практичними психологами вимог у системі отримання згоди на дослідження “діагностичні висновки” як показників їх професійної компетенції.

Посібник призначений студентам – майбутнім практичним психологам, а також викладачам психології педагогічних університетів, практичним психологам.

УДК 37.015.31

ББК 88.4

ISBN 978-966-680-633-1

© Поліщук С.А., 2012

© ТОВ “ВТД “Університетська книга», 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
РОЗДІЛ 1. ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ПРО ПСИХОЛОГІЧНІ ПРАКТИКИ.....	5
1.1. Зміст психодіагностичної практики та критерії її оцінювання.....	5
1.2. Зміст психокорекційної і психоконсультативної практики та критерії її оцінювання.....	10
1.3. Зміст стажиської практики на робочому місці психолога та критерії її оцінювання.....	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИК.....	26
2.1. Зразок згоди на участь у дослідженні.....	26
2.2. Дослідницька програма.....	27
2.3. Підготовка процедури діагностики.....	34
2.3.1. Процедура спостереження (В.В. Горбунова).....	34
2.3.2. Правила формулювання питань у бесіді, інтерв'ю, анкеті (Н.В. Паніна).....	35
2.3.3. Специфікація тестів (Л.Ф. Бурлачук).....	36
2.4. Варіанти оформлення документації з діагностико-корекційної та консультативної роботи.....	37
2.4.1. Карта прийому.....	37
2.4.2. Протокол фіксації поведінки дитини під час психологічного обстеження (Й. Шванцара).....	39
2.4.3. Схема побудови окремих діагностичних ознак (К. Роджерс, В. Смекал).....	40
2.4.4. Карта особистості (К. Платонов).....	46
2.4.5. Висновки за результатами психологічного обстеження (первинного).....	53
2.4.6. Індивідуальні консультації.....	54
2.4.7. Журнал обліку видів роботи.....	54
2.4.8. Структура корекційної програми.....	54
2.4.9. Облікова карта консультацій для батьків.....	55
2.4.10. Підсумкові психологічні висновки.....	55
2.5. Інтерпретація результатів дослідження.....	56
2.6. Діагностичні висновки.....	57
ЛІТЕРАТУРА.....	59
ДОДАТОК А. ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОГРАМИ І ПРОТОКОЛИ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	61
ДОДАТОК Б. ВАРІАНТИ ВИСНОВКІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	67
ДОДАТОК В. ПСИХОКОРЕКЦІЙНІ ПРОГРАМИ.....	74

ПЕРЕДМОВА

Шановний студенте!

Ти йдеш на психологічну практику. Це твоя унікальна можливість не лише актуалізувати власні теоретичні знання, а й розвинути практичні навички роботи в ситуаціях психологічної діагностики, консультування, корекції.

Справжній практичний психолог починається тоді, коли він зміг допомогти хоча б одній людині позбавитися проблеми, зрозуміти і прийняти себе або хоча б замислитися над тим, що можна зробити і як саме діяти.

Твої знання, отримані на лекціях, практичних і лабораторних заняттях, будуть конче необхідними для грамотної побудови дослідницької програми, вміння її впровадження, вибору доцільних способів упорядкування та обробки отриманої інформації і, зрештою, її інтерпретації та формулювання діагностичних висновків.

Не слід боятися помилок. Небезпечно – не бачити їх, а значить – не виправляти. Завжди аналізуй проведену роботу, прагни до максимальної об'єктивності. І пам'ятай, що кожна людина є унікальною та заслуговує на уважне ставлення.

Будь толерантним до людей та їх недоліків. Не прагни статусу "останньої інстанції". Ти не суддя, а людина, яка в силу обраної професії може і повинна допомагати.

У цьому посібнику, який ми назвали "Психологічні практики в системі підготовки практичних психологів", зібрані матеріали, спільно надбані викладачами і студентами, які займаються проблемами практичної психології. Твоїй увазі пропонуються авторські розробки корекційних і дослідницьких програм, діагностичних висновків, виконаних студентами старших курсів, імена яких ми згадуємо. Це вагомий показник пошуку ними власного стилю професійної діяльності, доказ спроможності думати, сумніватися, що має також допомогти повірити вже тобі у свої сили.

Ми дозволили собі зробити лише незначні корективи цих матеріалів, у цілому зберігаючи авторський стиль і авторське бачення шляхів розв'язання навчально-виховних проблем.

Дякуємо студентам, розробки яких використані нами в підготовці навчально-методичного посібника.

Вдалих Вам пошуків, дослідницьких інсайтів, невичерпного прагнення до професійної майстерності.

З повагою, С. Поліщук – доцент кафедри практичної психології
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка,
завідувач лабораторії практичної психології

РОЗДІЛ І. ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ПРО ПСИХОЛОГІЧНІ ПРАКТИКИ

1.1. Зміст психодіагностичної практики та критерії її оцінювання

Навчальний зміст програми "Психодіагностична практика" є логічно структурованим.

У програмі відображена авторська позиція про значення психодіагностичної практики в професійній підготовці практичних психологів.

Пріоритетні напрямки навчальної програми:

1. *Мета практики* – вдосконалення прикладного аспекту професійної підготовки; набуття практичних навичок організації та проведення діагностичних обстежень; підготовка до самостійної дослідницької роботи; практичне застосування методик діагностики і прийомів обробки дослідницької інформації; набуття практичних навичок формулювання психологічних висновків і діагностичних звітів.

2. *Завдання практики*: 1) поглибити теоретичні та практичні знання студентів у сфері діагностичної роботи; 2) сприяти формуванню індивідуального стилю, власного професійного підходу в плануванні та проведенні діагностики; 3) формувати навички комплексного бачення психологічних проблем, їх детермінант; 4) розвивати практичні навички формулювання психологічних висновків і діагностичних звітів.

3. *Основні навчальні компетенції як результат успішного виконання завдань психодіагностичної практики*:

знати основні положення експериментальної психології та психодіагностики; розумітися в психологічних особливостях експерименту, процедурі його побудови; основні положення щодо вибору методів статистичної обробки інформації, її інтерпретації і узагальнення; психологічні особливості діагностичних обстежень; специфіку підготовки до проведення конкретних груп методів діагностування; основні напрямки діагностичних обстежень;

вміти самостійно формулювати експериментальні плани в залежності від мети психологічного дослідження; створювати репрезентативну експериментальну вибірку, яка відповідала б критеріям зовнішньої, внутрішньої та операціональної валідності; перевіряти отриману інформацію на предмет валідності та достовірності; самостійно формулювати програму діагностичного обстеження у відповідності з визначеними проблемами клієнта; перевіряти методики обстеження на предмет їх репрезентативності, валідності та надійності; проводити діагностичні обстеження з дотриманням морально-етичних принципів роботи психодіагнosta; узагальнювати отриману інформацію; формулювати діагностичні висновки прогностичного характеру; інтерпретувати кількісну інформацію експериментальних досліджень, формулювати експериментальні висновки.

4. *Програма практики та її продукти*.

Підготувати власну програму дослідження за одним із запропонованих напрямків:

1) індивідуально-типологічні особливості (за вибором: темперамент, характер, емоції, воля, здібності); 2) пізнавальна сфера (за вибором: сприймання, пам'ять, мислення, уява, увага); 3) дезадаптованість особистості; 4) причини неуспішності; 5) мотивація навчальної діяльності; 6) інтереси школярів.

Примітка. За згодою керівника практики студент може обирати тему дослідження, яка входить у сферу його дослідницьких інтересів.

Разом із самостійно обраними методами і відповідними їм методиками діагностики студент-практикант повинен використати методи спостереження і психологічної бесіди.

Підготовка дослідницької програми, протоколів спостережень, психологічних бесід, інших неекспериментальних методів дослідження та експериментів повинна відповідати загальноприйнятим методичним вимогам.

Звітні документи:

I. Щоденник, у якому відображена особистісна і професійна рефлексія діяльності студента, його труднощі, вагання, вдалі знахідки, питання, які потребують наступного вивчення, роздуми тощо.

II. Паке́т звітних матеріалів.

1. Характеристика з місця проходження практики з рекомендованою оцінкою.

2. Звіт про проходження практики.

3. Дослідницька програма.

4. Протоколи з інтерпретацією дослідницьких даних.

5. Діагностичні висновки із зазначенням детермінант дослідницької проблеми та прогнозом наступного розвитку.

6. Розроблена розвивальна програма (план, рекомендації) профілактичних заходів з метою попередження психологічних ускладнень, створення умов повноцінного функціонування та розвитку особистості.

Примітка. У додаток до звіту входять: 1) матеріали діагностичного обстеження; 2) стимульний матеріал, який використовувався в діагностичній роботі.

Критерії оцінювання результатів психодіагностичної практики.

Показники високого рівня виконання завдань практики:

1. Проведення діагностичних обстежень з дотриманням морально-етичних принципів роботи психодіагноста.

2. Вільне володіння діагностичним інструментарієм. Грамотна побудова програми обстеження з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей дитини та конкретних умов проведення діагностики.

3. Комплексне бачення проблеми дослідження з позиції її теоретичного та практичного вивчення.

4. Вільне оперування статистичними методами обробки даних у залежності від характеристики зібраної дослідницької інформації.

5. Вміння інтерпретувати кількісну інформацію досліджень, формулювати висновки.

6. Здатність узагальнювати та інтегрувати отриману інформацію, формулювати діагностичні висновки прогностичного характеру.

Показники середнього рівня виконання завдань практики:

1. Проведення діагностичних обстежень з дотриманням морально-етичних принципів роботи психодіагноста.

2. Достатній рівень володіння діагностичним інструментарієм. Грамотна побудова програми обстеження з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей дитини та конкретних умов проведення діагностики.

3. Комплексне бачення проблеми дослідження з позиції її теоретичного та практичного вивчення.

4. Розуміння доцільності використання окремих груп методів статистичної обробки даних. Володіння процедурою їх проведення.

5. Вміння інтерпретувати кількісну інформацію досліджень, формулювати висновки прогностичного характеру.

Показники низького рівня виконання завдань практики:

1. Проведення діагностичних обстежень з дотриманням морально-етичних принципів роботи психодіагноста.

2. Орієнтація в діагностичному інструментарії. Побудова програми обстеження з урахуванням вікових особливостей дитини та конкретних умов проведення діагностики.

3. Комплексне бачення проблеми дослідження з позиції її теоретичного та практичного вивчення.

4. Обмежене розуміння доцільності використання окремих груп методів статистичної обробки даних. Поверхове володіння процедурою їх проведення.

5. Помилки в інтерпретації кількісної інформації досліджень, поверховість формулювання висновків, відсутність їх прогностичного характеру.

Показники незадовільного рівня виконання завдань практики:

1. У діагностичних обстеженнях не дотримувалися морально-етичні принципи роботи психодіагноста.

2. Відсутня орієнтація в діагностичному інструментарії. Побудова програми обстеження не враховує вікових особливостей дитини та конкретних умов проведення діагностики.

3. Відсутнє комплексне бачення проблеми дослідження з позиції її теоретичного та практичного вивчення.

4. Поверхові уявлення про доцільність використання окремих груп методів статистичної обробки даних та процедуру їх проведення.

5. Грубі помилки в інтерпретації кількісної інформації досліджень, примітивізм висновків, відсутність їх прогностичного характеру.

Оцінка ECTS.

Рівень А:

1. Проведення діагностичних обстежень з дотриманням морально-етичних принципів роботи психодіагноста.

2. Вільне володіння діагностичним інструментарієм. Грамотна побудова програми обстеження з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей дитини та конкретних умов проведення діагностики.

3. Комплексне бачення проблеми дослідження з позиції її теоретичного та практичного вивчення.

4. Вільне оперування статистичними методами обробки даних у залежності від характеристики зібраної дослідницької інформації.

5. Вміння інтерпретувати кількісну інформацію досліджень, формулювати висновки.

6. Здатність узагальнювати та інтегрувати отриману інформацію, формулювати діагностичні висновки прогностичного характеру.

Рівень В:

1. Проведення діагностичних обстежень з дотриманням морально-етичних принципів роботи психодіагноста.

2. Достатній рівень володіння діагностичним інструментарієм. Грамотна побудова програми обстеження з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей дитини та конкретних умов проведення діагностики..

3. Комплексне бачення проблеми дослідження з позиції її теоретичного та практичного вивчення.

4. Розуміння доцільності використання окремих груп методів статистичної обробки даних. Володіння процедурою їх проведення.

5. Вміння інтерпретувати кількісну інформацію досліджень, формулювати висновки прогностичного характеру.

Рівень С:

1. Проведення діагностичних обстежень з дотриманням морально-етичних принципів роботи психодіагноста.

2. Достатній рівень володіння діагностичним інструментарієм. Наявність незначущих помилок у побудові програми обстеження з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей дитини та конкретних умов проведення діагностики.

3. Комплексне бачення проблеми дослідження з позиції її теоретичного та практичного вивчення.

4. Несуттєві помилки під час використання окремих груп методів статистичної обробки даних. Достатнє володіння процедурою їх проведення.

5. Вміння інтерпретувати кількісну інформацію досліджень, формулювати висновки прогностичного характеру.

Рівень Д:

1. Проведення діагностичних обстежень з дотриманням морально-етичних принципів роботи психодіагноста.

2. Орієнтація в діагностичному інструментарії. Побудова програми обстеження з урахуванням вікових особливостей дитини та конкретних умов проведення діагностики.

3. Комплексне бачення проблеми дослідження з позиції її теоретичного та практичного вивчення.

4. Обмежене розуміння доцільності використання окремих груп методів статистичної обробки даних. Поверхове володіння процедурою їх проведення.

5. Помилки в інтерпретації кількісної інформації досліджень, поверховість формулювання висновків, відсутність їх прогностичного характеру.

Рівень E:

1. Проведення діагностичних обстежень з дотриманням морально-етичних принципів роботи психодіагноста.

2. Орієнтація в діагностичному інструментарії. Побудова програми обстеження з урахуванням вікових особливостей дитини та конкретних умов проведення діагностики, не враховані індивідуальні особливості.

3. Поверхове уявлення про проблему дослідження з позиції її теоретичного та практичного вивчення.

4. Обмежене розуміння доцільності використання окремих груп методів статистичної обробки даних. Недостатнє володіння процедурою їх проведення.

5. Низький рівень інтерпретації кількісної інформації досліджень, штучність запропонованих висновків, відсутність їх прогностичного характеру.

Рівень FX:

1. У діагностичних обстеженнях не дотримувалися морально-етичні принципи роботи психодіагноста.

2. Відсутня орієнтація в діагностичному інструментарії. Побудова програми обстеження не враховує вікових особливостей дитини та конкретних умов проведення діагностики.

3. Відсутнє комплексне бачення проблеми дослідження з позиції її теоретичного та практичного вивчення.

4. Поверхові уявлення про доцільність використання окремих груп методів статистичної обробки даних та процедуру їх проведення.

5. Грубі помилки в інтерпретації кількісної інформації досліджень, примітивізм висновків, відсутність їх прогностичного характеру.

6. Плагіат.

7. Фальсифікація дослідницької інформації.

Рівень F:

1. У діагностичних обстеженнях не дотримувалися морально-етичні принципи роботи психодіагноста.

2. Відсутня орієнтація в діагностичному інструментарії. Відсутня програма обстеження.

3. Не володіє процедурою обробки кількісної дослідницької інформації.

4. Примітивізм висновків.

5. Плагіат.

6. Фальсифікація дослідницької інформації.

Таблиця 1.1

Розподіл балів за окремими формами роботи (психодіагностична практика)

№	Форми роботи	Бали
1.	Щоденник	10
2.	Програма дослідження	20
3.	Звіт про проходження практики	10
4.	Протоколи з інтерпретацією дослідницьких даних	15

5.	Діагностичні висновки з зазначенням детермінант дослідницької проблеми та прогнозом наступного розвитку	20
6.	Розроблена розвивальна програма (план, рекомендації) профілактичних заходів).	10
7.	Додатки (матеріали обстеження)	10
8.	Характеристика з місця проходження практики з рекомендованою оцінкою	5

1.2. Зміст психокорекційної і психоконсультативної практик та критерії її оцінювання

Навчальний зміст програми "Психокорекційна і психоконсультативна практики" є логічно структурованим.

У програмі відображена авторська позиція про значення психокорекційної і психоконсультативної практик в професійній підготовці практичних психологів.

Пріоритетні напрямки навчальної програми:

1. *Мета практики* – вдосконалення прикладного аспекту професійної підготовки; вдосконалення методики організації та проведення діагностичних обстежень; підготовка до самостійної дослідницької роботи; створення умов для практичного застосування методик діагностики і прийомів обробки кількісної інформації; набуття практичних навичок написання психологічних висновків; оволодіння практичними навичками підготовки та проведення корекційної і консультативної роботи.

2. *Завдання практики*: 1) поглибити теоретичні та практичні знання студентів у сфері діагностичної, корекційної і консультативної роботи; 2) сприяти формуванню індивідуального професійного стилю, власного підходу в плануванні і проведенні дослідницької та корекційної програм, консультативних занять; 3) формувати навички комплексного бачення психологічних проблем, їх детермінант; 4) розвивати практичні навички інтерпретації результатів дослідження, формулювання психологічних висновків та повідомлень за результатами проведеної роботи.

3. *Основні навчальні компетенції як результат успішного виконання завдань психокорекційної і психоконсультативної практики*:

знати методологічні аспекти діагностики, консультації і корекції; психологічні особливості експерименту; процедуру побудови експериментального дослідження; основні положення щодо вибору методів статистичної обробки інформації, її інтерпретації та узагальнення; психологічні особливості діагностичних обстежень; специфіку підготовки до проведення конкретних груп методів діагностування; основні напрямки діагностичних обстежень; основні вимоги до корекційної програми, побудови корекційних і консультативних занять у відповідності з кінцевою метою, з урахуванням віку учасників, матеріальних і часових ресурсів;

вміти самостійно формулювати експериментальні плани в залежності від мети психологічного дослідження; створювати репрезентативну